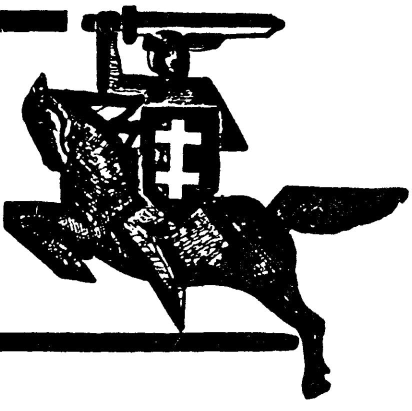
БАЦЬКАЎШЧЫНА

ГАЗЭТА ВЫХОДЗІЦЬ РАЗ У ТЫДЗЕНЬ — ЦАНА 30 Н. ФЭН.

ВОРГАН БЕЛАРУСКАЙ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAĆKAUŠČYNA“ („VATERLAND“)

Herausgeber: Wladimir BORTNIK

Postadresse: Die Weissruthenische Zeitung „Baćkaušćyna“ („Das Vaterland“), (13 b) München 19, Schliessfach 69.

Druck. „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 19, Bothmerstr. 14

Цана: **Нямеччына:** на год. — 14,— м.; 6 м-цаў — 7,50 м.; 3 м-цы — 4,25 м.; **ЗША і Канада:** на год — 8,— д.; 6 м-цаў — 4,50 д.; 3 м-цы — 2,50 д.; 1 нумар — 0,20 м. **Ангельшчына й Аўстралія:** 39 шыл.; 21 шыл.; 12 шыл.; 1 шыл.; **Бэльгія:** 210 фр.; 120 фр.; 75 фр.; 5 фр. **Францыя:** 800 фр.; 450 фр.; 250 фр.; 20 фр. **Аргентына:** 80 пэз.; 45 пэз.; 25 пэз.; 2 пэз. **Перасылка лётніцкай поштай каштуе падвойна. Падвойныя нумары каштуюць падвойна. Паадзіночныя нумары газэты разам з «Каласкамі» ўважаюцца за падвойныя.**

Банковае конто: Zeitung „Baćkaušćyna“, Konto Nr. 357-125, Bay. Hypotheken- u. Wechselbank, München.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN „LA PATRIE“

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „DAS VATERLAND“

THE BELORUSSIAN NEWSPAPER „THE FATHERLAND“

№ 6 (541) — Нядзеля, 5 лютага 1961 г. — ГОД ВЫДАНЬНЯ 15

Камуністычная тэза аб перамозе без вайны

У Дэклярацыі канфэрэнцыі камуністычных партыяў сьвету, што адбылася ў Маскве ў лістападзе мінулага году, гэтак інтэрпрэтуецца запраўдны сэнс камуністычнай канцэпцыі мірнага суіснаваньня:

«Суіснаваньне дзяржаваў з розным грамадзкім ладам зьяўляецца формай клясавага змаганьня між сацыялізмам і капіталізмам. У ўмовах мірнага суіснаваньня ствараюцца спрыяльныя магчымасьці для разгортваньня клясавага змаганьня ў капіталістычных краінах, нацыянальна-вызвольных рухаў народаў каляніяльных і залежных краінаў... Мірнае суіснаваньне дзяржаваў з розным грамадзкім ладам не абазначае прымірэньня сацыялістычнай і буржуазнай ідэялёгіяў. Наадварот, яно мае на мэце ўмацаваньне змаганьня работніцкай клясы, усіх камуністычных партыяў за перамогу сацыялістычных ідэяў» («Коммунист», № 17, лістапад 1960, бач. 17).

6-га студзеня Хрушчоў выступіў у Крамлі перад партыйнымі тэарэтыкамі з Вышэйшай Партыйнай Школы, Акадэміі Сацыяльных Ведаў і Інстытуту Марксізму-Ленінізму з даўжэзнай прамовай, якая толькі нядаўна была апублікаваная й зьяўляецца інтэрпрэтацыяй Дэклярацыі маскоўскай канфэрэнцыі камуністычных партыяў. Хрушчоў заявіў, што перамога сацыялізму ў цэлым сьвеце згодна «законаў гістарычнага разьвіцьця» зьяўляецца няўхільнай і то ў недалёкай будучыні. Савецкая палітыка мірнага суіснаваньня й раззбраеньняў зьяўляецца, паводля Хрушчова, першай зброяй канчальнага зьнішчэньня капіталістычнага імпэрыялізму й перамогі камунізму ў цэлым сьвеце. Дзеля дасягненьня гэтай перамогі вайна не зьяўляецца больш неабходнай.

У далейшых сваіх вывадах даў Хрушчоў да зразуменьня, што камунізм будзе стэрацца адхіліць тэрма-нуклеарную вайну, як і войны, якія маглі-б расшырыцца ў вялікія канфлікты. Затое з асаблівым націскам выказаўся Хрушчоў за трэйцюю катэгорыю войнаў, якія ён назваў «нацыянальна-вызвольнымі войнамі». Як прыклад апошніх, прывёў ён альжырскі канфлікт. **«Гэта ёсьць сьвятая вайна»** — заявіў ён, — **«Мы вызнаём такія войны, а народам, якія змагаюцца за свабоду, мы памагалі й будзем памагаць далей».**

Дапаўненьнем да вывадаў Хрушчова была прамова партыйнага тэарэтыка Міхала Суслова, сказаная нядаўна падчас апошняга пленуму ЦК КПСС. Паклікаючыся на Дэклярацыю маскоўскай канфэрэнцыі камуністычных партыяў, Суслоў заявіў: **«Хаця натура імпэрыялізму не зьмянілася, цяпер, аднак, паўсталі магутныя сілы, якія здольныя зьнішчыць ягоныя агрэсыўныя пляны. Настаў час, калі сталася магчымым адхіліць спробы імпэрыялістычных агрэсараў разьдзьмухаць новую сьветавую вайну».**

Суслоў папрабаваў абгрунтаваць статыстычнымі лічбамі савецкую тэзу, паводля якой будучыня належыць камунізму. Паводля ягонага падліку, 35% усіх людзей жыве сяньня пад камуністычнай сыстэмай, 40% становяць тыя, што ўжо вызваліліся з пад каляніялізму або ў сучасны мамэнт яшчэ змагаюцца за дзяржаўную незалежнасьць. Гэтай масе людзей могуць проціўставіць «імпэрыялістыя» толькі 25% насельніцтва зямное кулі.

Вышэй прыведзеныя камуністычныя цьверджаньні й сфармуляваньні не зьяўляюцца для нас ані чымсьці новым, ані неспадзяваным. Мы, палітычныя эміграпты з-за зялезнай заслоны ніколі ня мелі найменшых сумляваньняў у тым, што савецкая канцэпцыя мірнага суіснаваньня з вольным сьветам зьяўляецца задуманая, як аднабокае суіснаваньне, пры якім вольны сьвет змушаны добраахвотна здаваць адну пазыцыю за другой, а камуністыя, ня рызыкуючы небясьпечнай для іх вайной, павінны здабываць перамогу за перамогай. Гэтаксама й савецкія пляны раззбраеньняў у розных іх варыянтах былі задуманыя гэтак, каб у выніку такога раззбраеньня камуністычныя дзяржавы дасягнулі вырашальную збройную перавагу над дзяржавамі вольнага сьвету. Здабыўшы такую перавагу, камуністыя напэўна гаварылі-б зь дзяржавамі Захаду ультыматыўнай мовай, якую, у выпадку патрэбы, маглі-б падмацаваць і ужыцьцём збройнае сілы.

У маскоўскай Дэклярацыі і ў успомненай прамове Хрушчова новым ёсьць тое, што цяпер камуністыя наважылі прамовіць праўдзівай мовай і раскрыць з усей шчырасьцю свае праступныя мэты ў дачыненьні да вольнага сьвету. На падставе сваіх дасюлешніх дасягненьняў у акцыі апанаваньня цэлага сьвету яны прыйшлі да пераканаваньня, што могуць хутка дасягнуць канчальную перамогу бяз рызыкоўнай для іх вайны, адно пры помачы іхнае формы мірнага суіснаваньня й раззбраеньняў. Тут камуністыя лічацца з тым, што пад іхным сыстэматычным палітычным і прапагандовым наступам, а так-жа дзякуючы ўзмоцненай камуністычнай дывэрсіі ў розных краінах вольны сьвет будзе змушаны скапітуляваць. Калі-ж, аднак, не скапітулюе, тады камуністыя не пагрэбуюць і вайной. **«У выпадку, калі капіталізм будзе супраціўляцца, тады працоўныя клясы будуць змушаныя хапіцца за зброю, каб устанавіць сьветавую дыктатуру пралетарыяту»,** — з цынічнай шчырасьцяй заявіў у ўспомненай прамове Хрушчоў.

Далёка ня ўсе ў вольным сьвеце былі здольныя цьвяроза глядзець на справы й бачыць камуністычную стратэгію й тактыку, якой яна ёсьць. А многія з тых, што разумелі загрозу камуністычнае небясьпекі, не заўсёды паступалі каб гэтую загрозу адхіліць або прынамся ле зьменшыць. Да гэтых апошніх належаць ня толькі затуманеныя камуністычнай прапагандай шырокія масы з пад знаку розных «левых», пацыфістых, дэфэтыстых, інтэлектуалістых і наагул рознага роду капітулянтаў, але й многія адказныя палітыкі й навет людзі, што стаяць пры дзяржаўным стырне й нясуць адказнасьць за лёс чалавецтва. Крывадушная камуністычная палітыка, дыпляматыя й прапаганда, праводжаная згодна прынцыпу, што словы павінны прыкрываць супярэчныя ім чыны, зрабіла вялікі ўплыў на заходнюю мэнтальнасьць, прызвычаеную прыймаць у добрай веры й за праўдзівую манэту ўсе камуністычныя дэклярацыі, заявы й запэўніваньні. Вынік быў той, што камуністыя, дзякуючы выдатнай дапамозе самога ж Захаду, дасягвалі над ім адну перамогу за другой і напасьледак прыйшлі да пераканаваньня аб хуткай і няўхільнай перамозе камунізму ў цэлым сьвеце без вайны.

Мала гэтага, камуністыя, відаць, усьведамляючы свае ўдачы й ніздоль-

(Заканчэньне на 2-ой бач.)

Бярэце зь іх прыклад

Перада мною вялікая, прыгожа й старанна выдадзеная кніга, якая нядаўна паявілася ў Кліўлендзе ў выніку мазольнай саматужнай працы даслоўна пару адзінак ахвярных людзей. Гэта «Беларускі Песенны Зборнік» М. Куліковіча, які ў нашым культурным жыцьці на чужыне бясспрэчна становіць паважную пазыцыю.

Вялікага фармату кніга, выдадзеная на добрай паперы і ў прыгожай вокладцы зь беларускім ткацкім узорам, мае 228 бачынаў друку й зьмяшчае ў сабе тэксты разам з нотамі 92 беларускіх песьняў самых розных жанраў. Аўтарам «Беларускага Песеннага Зборніка» зьяўляецца выдатны беларускі кампазытар і навуковы працаўнік праф. Мікола Куліковіч. Як адцемлена ў прадмове, зборнік складаецца часткова з арыгінальных твораў праф. Куліковіча, а часткова зь ягоных апрацовак беларускай народнай песеннасьці, што была запісаная ім самым або іншымі зьбіральнікамі беларускага песеннага фальклёру (Грыневічам, Шырмам, Сакалоўскім, Аладавам).

Вельмі цікавай і павучальнай зьяўляецца гісторыя ажыцьцяўленьня гэтага цэннага выданьня. Фармальна зборнік выдадзены Згуртаваньнем Беларускае Моладзі ў Кліўлендзе. Як даведваемся ад Выдавецтва й праф. М. Куліковіча, акцыя збору грошаў на выданьне «Беларускага Песеннага Зборніка» распачалася на пачатку 1957 году. Было разаслана каля 600 зваротаў індывідуальна, у выніку чаго, як і рознымі іншымі спосабамі было сабрана 938 даляраў. Хаця сума была й не малая, аднак за яе яшчэ немагчыма было выдаць прыгатаванага праф. Куліковічам матарыялу. Таму пад канец 1958 году сп. Ул. Дунец узяўся прыгатаваць да друку ўвесь матарыял сам, г. зн. собскаручна падгатаваць кажную бачыну нотаў да канчатковага выгляду, з чаго ў друкарні рабіліся клішы. Гэтаксама й тэксты песьняў складаліся не на лінатыпе, а іх набіраў сп. Дунец ручным спосабам сам у заімправізаванай у ягоным памешканьні міньятурнай друкарні пры дапамозе сп. М. Пruскага з Дэтройту. Такім чынам было заашчаджана больш за 1500 даляраў. Рабілася ўсё гэта вечарамі пасьля хвабрычнае працы, і вось напасьледак, гэтая мазольная работа ўкаранавалася бліскучым посьпехам. У канцы мінулага году салідная й імпазантнага выгляду кніга беларускіх песьняў з нотамі выйшла з друку.

Але гэта яшчэ толькі першы крок у творчых плянах праф. М. Куліковіча й сп. Ул. Дунца. Пасьля распрадажы гэтага зборніка яны плянуюць прыгатаваць і такім-жа спосабам выдаць наступную кніжку «Беларускага Песеннага Зборніка». Цяпер яны мяркуюць выдаць беларускія мэлёдыі для акардыёну, бо шмат беларускае школьнае моладзі вучыцца йграць на акардыёне. У далейшым пляне папулярныя юнацкія й вайсковыя песьні розных беларускіх кампазытараў. Незалежна ад усяго гэтага, цяпер сп. Дунец падрыхтоўвае папулярныя песьні ў вапрацаваньні праф. Куліковіча, якія час ад часу друкуюцца ў «Бацькаўшчыне» й пазьней выйдуць асобнай кніжкай.

Як бачым, праф. Куліковіч і сп. Дунец ня толькі бясплатна й пры ўкладзе вялікае працы ажыцьцявілі выданьне «Беларускага Песеннага Зборніка», але й робяць далейшыя пляны, каб толькі забясьпечыць эміграцыю беларускай песьняй і пашыраць яе ў вольным сьвеце. Няма патрэбы й даказваць, якую вялікую карысьць абодвы яны прыносяць для беларускай нацыянальнай справы й які прыгожы прыклад даюць для нас усіх.

У нас часта падыймаецца пытаньне аб рэалізацыі розных патрэбных выданьняў. У свой час у колах Беларуска-Амэрыканскага Акадэміцкага Таварыства ставілася пытаньне апрацаваньня й выданьня собскімі сіламі саліднай інфармацыйнай брашуры аб Беларусі ў ангельскай мове. Але прайшоў нейкі час і аб гэтым пляне больш нічога ня чуваць, хоць такая брашура пякуча патрэбная. Часта гаворыцца аб патрэбе апрацаваньня й выданьня гісторыі Беларусі, нястача якой на эміграцыі даецца нам усім у знакі. У свой час на бачынах «Бацькаўшчыны» была зробленая ініцыятыва навуковага апрацаваньня й выданьня кніжкі, прысьвечанай сотай гадавіне паўстаньня Кастуся Каліноўскага й ягонай трагічнай сьмерці. Але ня чуваць, каб гэтую ініцыятыву хтосьці падхапіў, хоць у параўнаньні зь іншымі навуковымі прафэсіямі гісторыкаў у нас хоць адбаўляй. Узьнікалі й іншыя карысныя праекты, але, як звычайна, справа канчалася адно гутаркамі й пабожнымі зычэньнямі. Віна заўсёды звальвалася на тое, што няма, маўляў, грошаў, няма каму гэтым заняцца і г. п.

Невялікая штука зрэалізаваць задуманую справу, калі для гэтага ёсьць усе нармальныя ўмовы й фінансавыя магчымасьці. Выдаўцы «Беларускага Песеннага Зборніка» нагляднa паказалі, што можна зрабіць многае й тады, калі гэтых умоваў і магчымасьцяў няма. Галоўнае, каб была ахвота, добрая воля й звычайная людзкая працавітасьць. Дык бярэце зь іх прыклад!

Ст. Крушыніч

Сёе-тое

Калісь за часоў нямецкае акупацыі ў рэдакцыю віленскага «Беларускага Голасу» зьявіўся малады гімназісты. Рэдактар Францішак Аляхновіч папрасіў юнака сесьці й ветліва спытаўся, у чым справа. Вучань выцягнуў зь кішэні дбайліва зложаную ў чатыры картачку, старанна запісаную радочкамі верша. Ведамы беларускі драматург, кінуўшы вокам на твор, прыабяцаў зьмясьціць. За пару дзён у «Беларускім Голасе» зьявіўся верш, але ўсхваляваны аўтар спасьцярог, што ня было самай першай і асноўнай зваროткі. Гучэла яна так:

Прывітаньне, табе Вільня,
Слаўны горад Крывічоў,
Места памятак магільных
Нашых прадзедаў, дзядоў.

Пакрыўджаны аўтар, забегшыся па дарозе із школы ў рэдакцыю, даведаўся, што галаву ягонаму вершу абрэзала нямецкая цэнзура. Гітлераўскія акупанты лічылі Вільню нямецкай, а адным з довадаў нямецкасьці старажытняе сталіцы Беларусі быў цудоўны гатыцкі касьцёл Сьвятое Ганны.

Гэтую гісторыю абезгалоўленага верша давялося прыгадаць нам у сувязі зь вершам Алеся Звонака «Вільнюс», зьмешчаным у № 12 «Беларусь» за мінулы год.

I заўважце: гітлераўскія акупанты ўсё-ж не пайшлі так далёка, як маскоўскія. Тыя хоць галовы абразалі, але ў беларускай мове й паэзіі пакінулі «Вільня». А для бэсэсэраўскіх паэтаў дык «Вільнюс» мусіць быць ня толькі ў геаграфіі, але і ў паэзіі.

I хоць ніхто зь іх не ўлажыў яшчэ такога:

А ў Вільнюс на пляцу Лукішкас
стаіць слаўны Калінаўскас,

але, калі-б, скажам, які паэта задумаў праславіць беларускага рэвалюцыянера, то ці ж змог-бы абмануць партыйнае вока й абыйсьціся бяз «юс», «ас» і іншых эсаў?

I быў катаржнік, што да нядаўнага часу маляваў паўночнае зьзяньне, тундру й аленяў, пачынае свой твор гэтак:

О Вільнюс, горад непаўторна-дзіўны,
Дзе ўсё кантраст, дзе даўнасьць з [навізной
Існуюць побач! Зь вежы Гедыміна
Глядзеў я ўніз, захоплены табой...

На нашу думку — надта шэра. Аўтар мог быць захоплены, але чым, не асьмеліўся сказаць. I два радкі другой зваротки адкрываюць чытачу вочы, адкуль такая маруда ў першай:

Сьвяціла сонца нам адной Айчыны.
Што парадніла нас навек зь Літвой...

Вось дзе сук — у гэнай «айчыне» зь вялікай літары. Ці тое «сонца» сьвяціла ці пражыла, што аж творчы дух у былага фізычнага, а цяперашняга духовага катаржніка займала, няцяжка дагадацца. Беларусы (ў той час Ліцьвіны) тады парадніліся (дабравольна!) зь Літвой (у той час Жамойцяй), калі маскоўскія князі й цары татарскім ханам нізка чалом вобземлю білі й даніну-золата вазілі.

Сяньняшнім-жа нявольнікам, гэтак званым прымусовым сваяком з ласкі «сонца Айчыны» й сваю старажытную сталіцу дазволена адно Вільнюсам называць.

I пры гэтых згадках пра Вільню зноў узьнікае набалелае пытаньне: чаму ніхто з вольных беларускіх гісторыкаў ці пісьменьнікаў на эміграцыі не здабыўся на працу аб Вільні? Ці-ж калыска вялікага беларускага гаспадарства ў мінулым, а пасьля беларускага нацыянальнага адраджэньня не заслугоўвае на папулярызацыю сярод сваіх і чужых?

☆

Ужо ў часе вайны руплівыя гітлераўскія акупанты думалі аб тым, якім чынам у будучыні маюць стравіць забранае, калянізаваць беларускія й іншыя землі. Таму, што часьць «унтэрмэншаў» маніліся пакінуць на развод як працоўнае быдла, для іх быццам-бы меліся быць створаныя спэцыяльныя школы, у якіх меліся вучыцца нямецкае мовы, але толькі дастаткова для таго, каб умелі чытаць нямецкія дарожныя знакі, ведаць загады «ібэрмэншаў» аб нормах працы й падатках.

«Родная партыя» мусіць разьмінулася ў паглядах на беларускі народ з калішнімі ягонымі хаўрусьнікамі. Яна добра ведае ўстойлівасьць беларускае мовы, традыцыяў і рэлігіі між беларускіх калгасьнікаў-прыгоньнікаў, а таму ніколі й не адважылася думаць прымусова прышчэпліваць «самы перадавы й обшчэпанятны». Пакідаем тут на баку панующую партыйную й бюракратычную верхавіну, вышэйшыя навучальныя ўстановы й нязьлічоных асноўных бэсэсэраўскіх цівуноў, якія даўно ўсвоілі карыстацца расейшчынай і ёсьць прыладай русыфікацыі народу.

Да прыгоньніка-калгасьніка «роднапартыйная ільічоўская» прапагандовая атрута й загады мусяць даходзіць адно ў беларускай мове, каб зразумеў і ведаў, як скакаць мусіць, каб нормы выканаць. Нам добра ведама, што беларускі прыгоньнік-калгасьнік, ужывае ня толькі раённыя, але рэспубліканскія ды й цэнтральныя бальшавіцкія газэты найчасьцей для курэньня, загортваньня селядцоў і ў тым месцы, куды «цар пехатой хадзіў». Адылі, калі чалавек ня чытае газэту сам, дык можна калгасьнікам прышчэпліваць чырвоную атруту калектыўна, прыкладна на калгасным ці «роднапратыйным» прапагандовым сходзе. Вось чаму й трэба дбаць тады, каб калгасьнік зразумеў, а значыцца трэба пісаць і нявыкрыўленай зразумелай беларускай мовай.

Пытаньню чысьціні беларускай мовы ў раённых (бо ў рэспубліканскіх не дазволена) газэтах прысьвячае шмат увагі ў № 4-м за 5-га студзеня «Звязды» нейкі Алексяевіч. Жаліцца ён, што «раённая прэса, якая вырасла ў вялікую сілу... не аддае належнай увагі літаратурнай апрацоўцы матарыялаў, захаванню чысьціні мовы, элемэнтарных правіл правапісу. Сустракаюцца блытаныя фармулёўкі, скажэнні фактаў...»

Цьвердзячы за Някрасавам, што трэба каб і ў раённых прапагандыўках «словам было цесна, а думкам прасторна»,

(Заканчэньне на 4-ай бач.)

Магілёўскае паўстаньне

У сёлетнім 1961 годзе мінае роўна трыста год ад часу беларускага паўстаньня супраць маскоўскай арміі, якое выбухла 1-га лютага 1661 году ў Магілёве, у часе вялікае вайны, што вялася Маскоўшчынай супраць Вялікага Княства Літоўскага. Пачалася гэтая вайна ў травені 1654 году й трывала да 30-га студзеня 1667 году. (Прабег згаданае вайны апісаны ў газэце «Бацькаўшчына» за 1958 год, у артыкуле пад загалоўкам: «Да ўгодкаў Слуцкага Паўстаньня»). Каб не паўтарацца, вазьму з гэтай вайны адно колькі фрагмэнтаў, якія неабходныя дзеля лепшага зразуменьня прычынаў і прабегу Магілёўскага Паўстаньня.

Цар Аляксей Міхайлавіч, яшчэ загадзя, да пераходу маскоўскай арміяй межаў Вялікага Княства Літоўскага, распаўсюджваў праз сваіх агентаў у Ліцьве адозвы да беларускага жыхарства, у якіх запэўняў яго, што мэтаю маскоўскага паходу на Літву — вызваленьне праваслаўнага жыхарства Вялікага Княства Літоўскага ад каталіцкага перасьледу й што ён, цар Аляксей Міхайлавіч, гарантуе ўсім жыхаром Літвы тыя вольнасьці, якія яны мелі, будучы ў складзе Рэчыпаспалітае. У выніку гэткае прапаганды, сярод беларускага праваслаўнага жыхарства знайшлася невялікая колькасьць людзей, што, зусім ня ведаючы Маскоўшчыны й ейных мэтадаў, паверылі ў шчырасьць прырачэньняў маскоўскага цара. Між гэткімі быў праваслаўны шляхціч з Магілёўшчыны Канстантын Паклонскі.

У травені 1654 году 200 000-ая маскоўская армія пад камандаю самога цара Аляксея Міхайлавіча перайшла межы Вялікага Княства Літоўскага. На дапамогу цару — украінскі гэтман Багдан Хмяльніцкі выслаў на Беларусь 20 000 сваіх казакоў пад камандаю наказнога атамана Залатарэнкі. Вялікі гэтман Літоўскі Януш Радзівіл із сваім беларускім войскам распачліва прабаваў паўстрымаць маскоўскую навалу, але ня мог даць рады і ў нязвычайна гераічных баёх пачаў адступаць на захад. У жніўні 1654 году цар абкружыў Смаленск і пачаў яго здабываць. Вось тут, пад Смаленскам, і зьявіўся да цара прыгаданы шляхціч Канстантын Паклонскі, прапануючы свае паслугі. Цар ад іх не адмовіўся, надаў Паклонскаму рангу палкоўніка й даручыў яму арганізаваць з жыхароў Магілёўшчыны полк дзеля дапамагі маскоўскай арміі заваёўваць Беларусь. Паклонскі паруліўся неўзабаве гэткі полк арганізаваць, набраўшы ў яго ахвотнікаў з праваслаўнае шляхты Магілёўшчыны.

Тымчасам, места Магілёў рыхтавалася да абароны. І вось Паклонскі, якога добра ў Магілеве ведалі, пачаў пераконваць, праз сваіх людзей, магілёўцаў, каб яны перасталі рыхтавацца да абароны места, бо Магілёў мае заняць не маскоўскае войска, а ён із сваім палком. Намаўляў людзей не бараніць Магілёва й Ігумен Варшанскага манастыру Турцэвіч. Пераз шага верасьня 1654 году ў Магілёў, заправады, прышоў на чале свайго палку Паклонскі. Але ў сьлед за ім — увайшла ў муры места й армія маскоўская. Гэткім чынам, дзякуючы ашуканству, Магілёў быў заняты ворагам бяз бою. 22-га лістапада, пасьля вельмі зацятае абароны, маскоўцамі быў здабыты Віцебск. На гэтых здабычах кампаніі Аляксея Міхайлавіча 1654 году была скончаная. Беларусь апынулася па Бярэзіну пад маскоўскай акупацыяй. Тут, Беларусы ўпяршыню з блізка пабачылі й пазналі маскалёў. Паводзіны маскоўскіх акупантаў былі нагэтулькі дзікія й незразумелыя для беларускага народу, што найбольшыя навет прыхільнікі Маскоўшчыны, якія паверылі былі абяцанкам, распаўсюджваным у Ліцьве ад імя самога цара, неўзабаве сталіся найбольшымі ворагамі Маскоўшчыны.

Узімку 1655 вялікі гэтман Літоўскі Януш Радзівіл пачаў наступ на маскоўскае войска. 5-га лютага гэтага году ён прышоў пад Магілёў і пачаў яго здабываць. У часе змаганьня за Магілёў Паклонскі перайшоў із сваім палком да Радзівіла, напісаўшы перад гэтым цару ліст, што ня можа больш глядзець на барбарства, якое прынесла на Беларусь маскоўскае войска, што ён быў ашуканы манлівай маскоўскай прапагандай і таму — наважыў вярнуцца да свайго гэтмана, каб змагацца за вызваленьне Беларусі.

Пераход Паклонскага й ягонага палку, што складаўся блізу выключна з магілёўцаў, да гэтмана Радзівіла, настарожыў маскоўскія вайсковыя ўлады. Усе гарнізоны ў магілёўскіх местах, а асабліва ў самым Магілёве, былі павялічаныя. Надышла вясна 1655 году. Вайна працягвалася. Маскоўская армія паволі залівала сваёй масаю Беларусь. 8-га жніўня 1655-га году была здабытая Вільня й цар Аляксей Міхайлавіч дадаў да іншых сваіх тытулаў яшчэ адзін — «вялікі князь Літоўскі». Пасьля Вільні былі здабытыя Горадня, Берасьце й іншыя месты Беларусі. Нарэшце, у лістападзе 1956 году пачаліся мірныя перамовы, дзякуючы якім вайна спынілася на два гады, хоць маскоўская армія й далей акупавала ўсю Беларусь.

Увосені 1658 году вайна, адылі, разгарэлася ўзноў. Але цяпер ваенная шчасьце выразна пачало хіліцца на бок беларускага войска, якое нанесла маскоўскай арміі колькі паважных паразаў. Пад уплывам згаданых удачаў, дух беларускага жыхарства пайшоў угару й пачаліся масавыя паўстаньні супраць маскоўскага войска. Паўстаньняў гэтых было вельмі шмат. Памяць аб некаторых зь іх захавалася ў нашым народзе аж да сяньня. Апісаньне-ж аднаго з найбольшых гэтых паўстаньняў, што адбылося ў месяцы Магілёве 1-га лютага 1661 году, дайшло да нас поўнасьцяй, з усімі падрабязнасьцямі, дзякуючы апісаньню вочнага сьведкі — Магілёўскага Ігумена Арэста. Яно зьмешчанае ў 2-ім томе працы «Археографический сборник документов, относящихся к истории Северо-Западной Руси», пад загалоўкам «Записки Игумена Ореста.» Даю гэтта зь іх, слова ў слова, прабег супроцьмаскоўскага паўстаньня ў Магілёве, у перакладзе на сучасную беларускую мову.

«Места Магілёў заваяванае было пад расейскую дзяржаву ў 1654 годзе. Дзеля ўтрыманьня яго назаўсёды пад уладай маскоўскай і дзеля абароны яго ад нападу Палякоў, у ім знаходзілася на працягу сямёх год маскоўскае войска, якое, стоячы на кватэрах, чыніла ўсялякія крыўды магілёўскім жыхаром, хоць на якія магілёўскія мяшчаны й жаліліся нярааз маскоўскім ваяводам Гарчакову й Паліэктаву, што жылі тады ў Магілёве, і, не атрымаўшы ад іх задавальненьня, вырашылі нарэшце зь цярплівасьці й зрабілі тайную змову зьнішчыць усё маскоўскае войска, што знаходзілася ў Магілёве. Дзеля выкананьня змовы яны вызначылі першае лютага 1661 году. Перад гэтай датай (паводля тайнага загаду магістрату) уначы патаемна магілёўскія жыхары павыймалі крамні із стрэльбаў маскоўскіх жаўнераў, што ў іх кватаравалі. Ураньні першага лютага магістрацкія ўрадаўцы й паважнейшыя грамадзяне, сабраўшыся ў ратушу із схаванымі пад апраткаю мячамі, чакалі адпаведнага часу, будучы гатовыя пачаць паўстаньне.

Маскоўскія жаўнеры, ня ведаючы аб гэтай змове, учынілі мяшчанамі на загубу ім, ходзячы па рынку грамадкамі, пачалі, як звычайна, сілком браць і хапаць пірагі, што прадаваліся. Мяшчане сумысьля моцна закрычэлі, будучы ў змове зь сябрамі магістрацкімі. На гэты крык бургомістар Пара-Лявановіч із катоўскім мечам выбег з ратушу, перахрысьціўшыся крыкнуў: «Пара! Пара!» Раптам зазванілі вечавы звон на ратушу й на брацкай званьніцы на трывогу й бургамістар Пара-Лявановіч із сябрамі першы пачаў перад ратушам на рынку катоўскім вялікім мечам секчы маскоўскіх жаўнераў. А мяшчаны пачуўшы звон на трывогу па ўсім горадзе і па ўсіх дамох і вуліцах неспадзеўкі напаўшы, калолі, рэзалі бярдышамі, тапарамі й малатамі і чым хто мог забівалі рускіх салдат бяз усялякай літасьці. Гэты зламысьны неспадзяваны напад на рускіх салдатаў, страшны крык і праліцьцё крыві аднячасна былі зробленыя ў усім горадзе. І хоць гэты напад зроблены быў мяшчанамі неспадзявана і супраць абязбоеных салдатаў, аднак яны, як людзі вайсковыя, пачалі на рынку браць перамогу над мяшчанамі. Раптам адзін зь мяшчан, бачучы небясьпеку, пабег і адчыніў турму, у якой трымалася вялікая колькасьць палонных Палякаў, якія, выбегшы з турмы, ~~зацята біліся із~~ рускімі салдатамі і тым вялікую дапамогу мяшчанам учынілі, так што на працягу некалькіх гадзінаў зьнішчылі ў усім месцы ўсё маскоўскае войска, якое ў ім было. У часе гэтае бітвы шмат ранена, некалькі забіта магілёўскіх мяшчанаў.

Пасьля зьнішчэньня маскоўскага войска, мяшчаны ваяводаў і ўрадаўцаў, захуўшы ў зялеза, пасадзілі ў турму. Пасьля пахаваньня забітага мяшчанамі маскоўскага войска, магістрацкія ўрадаўцы: войт Пётра Казановіч, бургомістар Язэп Пара-Лявановіч і Васіль Леашкевіч, ратманы Язэп Кандратавіч Шышкевіч. Аляксандар Фількевіч і пісар ратушны славуты Антон Іванавіч Клікуноў дзеля суправаджэньня й даставы ў Варшаву маскоўскіх двух ваяводаў Сямёна Савіча Гарчакова, Мацьвея Андрэевіча Паліэктава й галавы стралецкага Сямёна Іванавіча Чэкіна ды іншых афіцэраў, закаваных у зялеза, самі асабіста выправілі з Магілёва й шчасьліва даставілі. Хто найбольш азначыўся ў паўстаньні, атрымаў шляхоцтва, а Лявановіч да свайго прозьвішча дадаў «Пара», Пара-Лявановіч. Магілёўскія грамадзяне былі звольненыя ад усіх гарадзкіх цяжараў, вайсковых пастояў, падводаў, падаткаў і

(Заканчэньне на 3-яй бач.)

Камуністычная тэза аб перамозе...

(Заканчэньне зь 1-ай бачыны)

насьць вольнага сьвету да супрацьву, сяньня наважылі паставіць справу адкрыта й назваць рэчы іхным собскім іменем. А таму ўсіх тых на захадзе, што пасьля апошніх камуністычных дэкляраціяў будуць і надалей прыймаць камуністычную канцэпцыю суіснаваньня за лінію сваей палітыкі, нельга інакш расцэньваць, як сьвядомых каляборантаў з камунізмам у ягонай праступнай акцыі паняволеньня цэлага сьвету. А ўсе тыя, што дамагаюцца аднабокага атамнага раззбраеньня, як прыкладам ангельскія ляйбурысты, павінны быць разгляданыя, як людзі, што наважыліся на самагубства.

На фоне ўсіх гэтых камуністычных асьветчаньняў аб няўхільнай і хуткай перамозе камунізму шляхам суіснаваньня з вольным сьветам і аднабокага ягонага раззбраеньня маюць нядвузначную вымову цяперашнія назойлівыя залёты кіраўнікоў Савецкага Саюзу да новага амэрыканскага прэзыдэнта. Гэта першы выпадак пасьля апошняе вайны, калі Крэмль, быццам забыўшыся аб сваіх нядаўных пагрозах, выступіў з прапановамі запачаткаваньня новага курсу ў савецка-амэрыканскіх дачыненьнях, абапёртых на ўзаемным даверы, прыязьні й шырокім супрацоўніцтве. Пасьля Дэклярацыі маскоўскай канфэрэнцыі камуністычных партыяў і нядаўных выказваньняў Хрушчова ня можа быць найменшага сумлеву, што й гэтае найсьвяжэйшае савецкае какетаваньне Амэрыкі ляжыць у плянах камуністычнай палітыкі суіснаваньня й перамогі без вайны.

Амэрыканская рэакцыя на гэтыя прапановы Хрушчова пакуль што даволі стрыманая й вычэкваючая. Амэрыка вуснамі свайго прэзыдэнта выразна заявіла, што толькі тады можа паверыць словам кіраўнікоў Савецкага Саюзу, калі гэтым словам будуць адказваць чыны, і што ўступкі дзеля разладаваньня напружанай атмасфэры й умацаваньня міру павінны йсьці з абодвых бакоў. На хрушчоўскія прапановы наладзіць у хуткім часе новае спатканьне на найвышэйшай узроўні Кэнэды выказаўся супраць такога спатканьня, якое, як і раней, магло-б стацца адно трыбунай для савецкай прапаганды. Замест такога спатканьня Кэнэды выказаўся за перамовы, ведзеныя нармальным дыпляматычным шляхам з тым, што калі яны прывядуць да пазытыўных вынікаў, толькі тады магла-б быць наладжаная канфэрэнцыя на найвышэйшай узроўні дзеля канчатковага зацьверджаньня дасягнутых у дыпляматычных гутарках пагадненьняў.

У сувязі з апошнімі савецкімі пажаданьнямі наладзіць прыязныя дачыненьні з Амэрыкай «Нью Ёрк Таймс» за 23-га студзеня ў сваім перадавым артыкуле, праўда, зацеміў, што «атмасфэра выразна зьмянілася на лепшае», але й адначасна выказаў няскрываныя сумляваньне што да шчырасьці савецкіх узьнёсьляў. Аб гэтым чытаем дасло́ўна: **«Перад тым, чымся ўмацоўваць нашыя спадзяваньні, будзе разумным развакжыць кантраст паміж гэтымі натхнёнычымі словамі** (г. зн. апошнімі пажаданьнямі Хрушчова) **і тонам, а так-жа зьместам вялікай прамовы Хрушчова ў справах замежнае палітыкі, сказанай на апошнім тыдні. У гэнай прамове ён гаварыў узноў як вярхоўны сьвятар ваюючага камунізму, які ўважае сваёй галоўнай мэтай апанаваньне камунізмам усяго чалавецтва. У гэнай прамове мы былі прадстаўленыя, як ворагі, якія мусяць быць зьнішчаныя ўсякімі сяродкамі, ня выключаючы й трэйцяй сьветавай вайны».**

У гэтым пытаньні для нас найвялікшую вагу павінна мець урачыстае асьветчаньне прэзыдэнта Кэнэды, зложанае ў ягонай інаўгурацыйнай прамове: **«Няхай ведаюць усе народы, незалежна ад таго, ці ставіцца яны да нас прыязна ці варожа, што мы гатовыя заплаціць усякую цану, узяць на сябе ўсякі цяжар, пераносіць, усякія нястачы, каб забясьпечыць абарону свабоды й ейную перамогу; і ў імя гэтай свабоды мы будзем падтрымоўваць усіх нашых сяброў і супрацьдзеяць усім ворагам».** Зьвяртаючыся да маладых дзяржаваў эксканіяльных народаў, якія толькі нядаўна здабылі дзяржаўную незалежнасьць, прэзыдэнт Кэнэды даў наступнае запэўненьне: **«Мы даём урачыстае абяцаньне, што мы не дапусьцім, каб адна форма каляніяльнага панаваньня, якая адыйшла цяпер у мінулае, была замененая другой формай куды больш жорсткай тыраніі».**

Вось-жа гэтае асьветчаньне новага прэзыдэнта Амэрыкі, зложанае ў найбольш урачыстых для яго мамэнт, абсалютна нясумяшчальнае з тэй канцэпцыяй савецкай палітыкі мірнага суіснаваньня, якую абвесьцілі камуністычныя партыі сьвету ў маскоўскай Дэклярацыі й якую разьвіў Хрушчоў у сваей прамове з 6-га студзеня. Пакуль што яшчэ няма канкрэтных крокаў новае амэрыканскае палітыкі ў дачыненьні да Савецкага Саюзу й наагул камунізму, і таму яшчэ зарана гаварыць, як прыведзеная дэклярацыя зь інаўгурацыйнай прамовы прэзыдэнта Кэнэды будзе праводзіцца ў жыцьцё. Але калі словам новага прэзыдэнта будуць адказваць чыны, — а ўважаем, што інакш і быць ня можа, — тады можам мець цьвёрдую надзею, што Амэрыка патрапіць пасьпяхова процістаўіцца ўзмоцненай камуністычнай афэнзыве супраць вольнага сьвету.

Язэп Каранеўскі

Мікола Цэлеш

Ярылаў агонь

Проста дзіву даешся, якія кавалкі таленту хаваюцца ў нашым простым сялянскім народзе. І як яны, часам навобмацак, празь немаверныя загароды, ідуць і шукаюць праўды жыцьця, прыгожасьцяў і, пры шчасьлівых выпадках, дапінаюць да сваіх мэтаў і становяцца кастусямі каліноўскімі, багушэвічамі й багдановічамі, янкамі купаламі й якубамі коласамі, гарунамі, цішкамі гартнымі ды лёсікамі, а часам — ды і ў бальшыні выпадкаў — бязьведама, ато ўжо і зусім ведамымі —, гінуць ды і пагінула нямала. І калі-ж Беларус стане гаспадаром на сваёй зямельцы?!

Гісторыя аб хлопчыку Раманку, якая апавядаецца тут, асабіста знаёмая аўтару.

☆ ☆

Ён заплюшчвае вочы і бача сябе перад камянком у сваёй хаце. Каляды. Маці дастае з кубла гарбузікі, сланэчнікі, гарэхі. Бацька садзіцца на ўслончыку й пачынае апавядаць байкі. Тут і пачварныя машэкі, і клыкастыя ваўкалакі, што могуць пе ратварацца ў чалавека, і даўгакосыя красуні-русалкі, што гушкаюцца на лясных рэчках й вазёрах на гонках і стройных бярозках у перадтраечныя дні і могуць ачараваць, прывабіць і потым зашчакатаць хлапца, калі ён упадабаецца ім, і дзядзыцыклёпы з адным вокам пасярод лобу апранутыя ў зьвярыныя скуры, і баба яга ў хатцы на курынай ножцы і на яловай долцы. Як дзеці ўжо дастаткова наслухаліся, а азнакай гэтаму тое, што яны палахліва азіраюцца на вокны, за якімі разьляглася чорная, як сажа, ноч, маці звычайна да бацькі:

— Яхім, ды досыць табе ўжо — і так настрашаны, уначы спаць ня будуць.

Тады бацька, каб адагнаць ад дзяцей страх, пачынае пра князёў і князёўнаў, пра волатаў-рыцараў, што адным узмахам шаблі вынішчаюць цэлыя полчышчы ворага, пра прыгоды баечных прынцаў і красунь прынцэсаў, а як і гэта надакучае, пераводзіць гаворку на скарбы, захованыя пад зямлёй. Пра іх, скарбы, ён любіў апавядаць найбольш, можа якраз таму, што багацьце ягонае было толькі ў марах...

Неяк раз Раманка спытаў:

— Татка, а чаму ты сам ніколі не адкапаеш хоць аднаго скарбу?

— Скарбы ня так лёгка адкопваюцца, бо іх пільнуюць нячыстыя сілы. Аднаго разу Зенька пайшоў у Гарадзец адкопваць скарб, дык прыбег назад, што й зуб-на-зуб не патрапіць.

— А што зь ім тамака было?

— Тое, што як толькі ён дакрануўся рыдлёўкай зямлі, дык яна ў яго пад нагамі захадзіла, як жывая, а па лесе пакаціўся такі рогат, быццам цэлыя армады людзей рагаталі.

— Гэта сам Зенька так казаў?

— Сам Зенька.

Твар Раманкі стаў сур'ёзна-задумленны.

— А хто іх там, у Гарадцы, закапаў, гэтыя скарбы?

— А хто яго там ведае. І так кажуць і гэтак кажуць. Ніхто гэтага табе ня скажа, бо калі хто скарб закопвае, дык патаемна, каб ніхто ня ведаў.

Раманка наважыў распытаць пры выпадку самога Зеньку, як ён хадзіў з рыдлёўкай уначы ў Гарадзец адкопваць скарб.

— Кажуць, як ідзеш па тым Гарадцы, — заўважыў, — дык зямля бубніць пад нагамі, як усёроўна там пад ёй сутарэнь. Ці праўда гэта?

— Вось там, пэўна, і ляжаць гэтыя скарбы, — адказаў Яхім.

Раманка падумаў: як толькі ён вырасьце, не пабаіцца нячысьцікаў і іхных чмураў і абавязкава раскапае гэтую гару ў Гарадцы. А далей ён ужо ведае, што будзе рабіць: пазабірае тыя скарбы, адбудуе сабе палац і возьме сабе сваю Сабінку за князёўну.

Смалякі на камянку патрэсквалі і з агня, часам, на хату пырскалі іскры. Раманка доўга сядзеў, не варухнуўшыся. У галаве блукалі думкі пра іншыя цудоўныя месцы, пра якія так шмат было гамонкі ў вёсцы: пра капцы на гасьцінцы, каля якіх людзі ўначы баяліся хадзіць і якія называліся «Швэдавымі» капцамі. Бацька апавядаў, што гэтыя капцы не старыя і пад карэньнямі сасонак, якія парасьлі на іх, пахаваны косьці швэдавых ваякаў.

— Вось прыклад: Есьміна. Кажуць, што якраз тутака і аддаўся ў палон швэдзкі генэрал Есьмант. То была перамога маскоўскага цара Пятра над Каролем-Швэдам. Ты-ж, пэўна, ужо вучыўся пра гэта ў школе?

— Цар Пётр быў нашым царом, дык чаму ты называеш яго маскоўскім царом?

— Бо тады мы называліся Літвінамі ды Літвою і пад Пятром ня былі.

Для Раманкі гэта была новая задача: як гэта так? Чаму ў падручніках пра гэта нічога няма. Толькі пра Швэдаў, ды пра Татараў, пра Ляхаў. Ён успомніў:

«Куда ты ведешь нас — не видно ни зги,
Сусанину с сердцем вскричали враги...»

У падручніку быў і малюнак: Сусанін быў намаляваны зь вялікай чорнай барадой, а наўкола яго з аголенымі шаблямі ваякі, зь пёрамі на шапках. Ляхі! Дзе-ж былі тады мы, калі ўсё адбывалася на нашай зямлі? Чаму мы не ўпамінаемся ў падручніку? Яму станавілася неяк прыкра, што мінаюць нас, быццам і ня жывем на сьвеце. Як падрасьце, ён разьвяжа і гэтае блытанае пытаньне, — абавязкава разьвяжа! Тым часам, бацька, увайшоўшы ў смак, тлумачыў далей:

— Вось гэтыя «Ляхі», пра якіх ты толькі што чытаў вершык, і былі мы: нас тады лічылі за Ляхаў, бо мы былі ў супалцы зь імі... Так, шмат чаго перамяшалася на нашай зямлі. Тое-сёе, дык ужо й забыта. Вось, напрыклад, могілкі ў Літні, якія ўжо так зарасьлі лесам, што амаль і ня відаць. Хто і калі там пахаваны, ніхто ня ведае, а могілкі выразна вялікія, старадаўнія. Некалі мой бацька, а твой дзед, таксама, як цяпер я табе, тлумачыў мне, што гэта «Ярылавы капцы». Схадзі, кажа, у Ярылавы капцы, лес там багаты і знойдзеш адпаведны вяз на дугу. А як я некалі з каморнікам прабіваў там візіркі, дык той, пачуўшы, што капцы называюцца «Ярылавымі», аж падскочыў і давай запісваць нешта ў кніжку.

— Гэта, кажа, проста знаходка: гэтыя капцы яшчэ ад паганства!

Раманка ведаў, што людзі высьцерагаліся гэтага месца яшчэ больш, чым Гарадца або Швэдавых могілак. Казалі, што ў гэтым непраходным цёмным лесе і жывуць Машэка ды Ваў-

Беларускія Каляды ў Лёс Анджэлесе

Ад некалькіх ужо гадоў Аддзел Мастацтва Гарадзкой Управы Лёс Анджэлесу ладзіць калядны фэстываль, які завецца «Каляды ў розных краінах». У 1960 годзе Гарадзкая Ўправа запрасіла і Аддзел Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня прыняць удзел у гэтай міжнацыянальнай імпрэзе, на што Аддзел згадзіўся. У імпрэзе былі рэпрэзэнтаваныя наступныя краіны: Аўстрыя, Баварыя, **Беларусь,** Чэхаславаччына, Данія, Эстонія, Фінляндыя, Італія, Францыя, Нямеччына, Вугоршчына, Ірляндыя, Японія, Ярданія, Латвія, Летува, Мэксыка. Пакістан, Філіпіны, Польшча, Шатляндыя, Гішпанія, Швэцыя й Швайцарыя. Фэстываль гэты пачаўся 9-га сьнежня й кончыўся 18-га сьнежня 1960 г. Наведала яго больш за 20.000 чалавек. Праграма складалася з выстаўкі нацыянальных ялінак і канцэрту, ладжанага нацыянальнымі групамі. Выступленьне кажнае групы трывала 30-45 хвілінаў.

Выстаўка складалася ня толькі з самых ялінак. Месца, прыдзеленае кажнай групе, было велічынёю жыльлёвага пакою, і апрача ялінкі, былі разьмешчаныя й экспанаты. Цацкі зрабілі нашыя жанчыны й прыбралі ялінку, як гэта рабілася дома. Сьцены былі аздобленыя прыгожымі беларускімі дзяружкамі. У куце вісеў абраз, а на століку й падвышшэньні былі разложаныя вышываныя падушкі, шкатулкі, аздобленыя беларускімі арнамэнтамі з саломы, лялькі ў нацыянальнай вопратцы й інш. На сьцяне каля праходу вісеў ангельскі тэкст беларускіх нацыянальных звычаяў, а пад ім карта Беларусі. Шмат стэндзаў дзяржаўных нацыянальнасьцяў былі прыгатаваныя мясцовымі консулятамі.

Беларускія дзяжурныя ў нацыянальнай вопратцы адказвалі на пытаньні наведвальнікаў, пераважна выясьняючы, што Беларусь гэта не Расея, а Беларусы не Расейцы ці «беларасейцы». Аказваецца, што гэта ня так лёгка й проста з прычыны назову нашае краіны ў ангельскай мове «Беларашa», бо англамоўныя народы перадаюць слова «Русь» і «Расея» адным і тым самым «Раша», а не адукаваным у беларускай гісторыі й геаграфіі Амэрыканцам (адукаваных можна палічыць на пальцах) цяжка ўцяміць розьніцу. Праблема гэтая вельмі сур'ёзная. Небясьпека ў тым, што паколькі шырокаму амэрыканскаму грамадзтву Беларусь мала ведамая, можна дапускаць, што наведвальнікі, дзівячыся на беларускія выстаўкі (ня толькі ў Лёс Анджэлесе), пакідаюць іх з уражаньнем, што бачылі нешта расейскае. Таму роля дзяжурных вельмі важная, і да помачы ім патрэбная інфармацыйная літаратура пра Беларусь у ангельскай мове. Інакш, шкада часу й грошаў, каб прычыняцца пашыраць прапаганду пра... Расею.

Із сваей мастацкай часткай беларуская група выступала ў вапошні дзень фэстывалю — у нядзелю 18 сьнежня. Праграма складалася зь інсцэнізацыі беларускага каляднага вечара — куцьці, калядоўшчыкаў і двух танцаў — «Лявоніхі» й «Крыжачка». На вялікай сцэне пад адкрытым небам стаяў стол, а побач ялінка. Прадстаўнік Гарадзкой Управы прадставіў беларускую групу й перадаў мікрафон сп. Кастусю Вайцяхоўскаму, які выконваў ролю канфараньсье-наратара. Ён паінфармаваў прысутных пра Беларусь, выясьніў, што Беларусы гэта не Расейцы, а зусім асобны народ, ды расказаў пра беларускія калядныя звычаі. Калі скончыў, на сцэне паявіліся гаспадар (сп. Я. А.) з пучком сена й гаспадыня (сп-ня Марыя Мяленьцева). Гаспадыня памагла расьцярушыць сена на стале, накрыла стол белым абрусом і прапяяла «Сьвецяць зорачкі» пад акампаньямант на акардыёне сп. Алімпа Мяленьцева, а наратар прадаўжаў паясьняць акцыю ў ангельскай мове. Наступна ўбеглі ў «хату» дзеці (Нона Мяленьцева, Рэна й Нуся Стусы), і матка з дачкой Нонаю вельмі прыгожа выканалі калядную песьню «Ой, на моры, моры». Наратар расказаў пра сымболіку куцьці-вячэры. Тады цэлая сям'я, ходзячы карагодам вакол ялінкі, прапяяла «Ой, калядачкі, бліны-ладачкі». Бацька раздаў дзецям падаркі, а наратар сказаў, што куцьця цяпер закончаная й сям'я пойдзе ў царкву.

На першы й другі дзень Каляд, — прадаўжаў наратар — людзі вяселяцца, ходзяць калядоўшчыкі, адбываюцца народныя танцы. Тады на сцэну ўвайшлі калядоўшчыкі із зьвяздою. Праваднік калядоўшчыкаў (сп. Віктар Кло) запытаўся гаспадара: «Ці сьпяваць, ці так прашу нам каляду даць?» Гаспадар папрасіў сьпяваць. Тады калядоўшчыкі (Клок, Вайцяхоўскі, Каця Вініцкая й Валя Стус) з дапамогаю сям'і й акардыёну прапялі калядкі: «Ўчора зь вячора», «Саўка ды Грышка» й «Ішла Каляда». Як прыклады народных танцаў, Нона Мяленьцева выканала солё «Лявоніху» а К. Вініцкая, К. Вайцяхоўскі, В. Стус і В. Клок «Крыжачок». Беларускае выступленьне было ўзнагароджанае доўгімі й бурнымі воплескамі звыш 600 гледачоў. Вайцяхоўскі падзякаваў і пажадаў усім Вясёлых Каляд паангельску й пабеларуску. Прадстаўнік Гарадзкой Управы пагратуляваў удзельнікаў і кіраўніцтва беларускага выступленьня праз мікрафон, а з боку перадаў старшыні аддзелу БАЗА, што нашае выступленьне было найлепшае за ўсе іншыя дзякуючы ўдалай інсцэнізацыі, спалучанай з нарацыяй, што дало магчымасьць гледачом поўнасьцю разумець дзею й значаньне кажнага нумару.

Афіцыйнае адкрыцьцё фэстывалю папярэдзіла некалькі выпадкаў. У сувязі з фэстывалем мэр гораду Полсон 7-га сьнежня вечарам згатовіў прыняцьце мясцовым консулятам. Пасьля прыняцьця мэр із сваімі гасьцьмі наведаў выстаўку. Старшыня Аддзелу БАЗА ў асысьце сакратара (К. Вініцкая), апранутыя ў нацыянальную вопратку, спаткалі мэра й ягоных гасьцей і правялі цікавыя гутаркі пра Беларусь ды ўручылі брашуры «Вольнасьць і незалежнасьць Беларусі» ў ангельскай мове. Наступнага дня, 8-га сьнежня, прыбылі прадстаўнікі прэсы й тэлевізіі, якія рабілі здымкі нацыянальных выставак. 10-га сьнежня прадстаўнік аднае радыястанцыі запісаў на стужку інтэрвью із старшынём Аддзелу БАЗА пра беларускія Каляды, якое было перададзенае таго-ж самага дня. 15-га сьнежня тэлевізыйная станцыя 4, у сваёй перадкаляднай праграме, паказвала нацыянальныя ялінкі, улучна зь беларускай, а дырэктар Аддзелу Мастацтва пры Гарадзкой Управе расказваў пра калядныя звычаі краінаў, якіх ялінкі й выстаўкі паказваліся ў тэлевізіі. Тры дні перад Калядамі адна з большых мясцовых газэтаў «Экзэмінэр» зьмясьціла здымку зь беларускай выстаўкі зь ялінкаю й праваднікамі ў нацыянальных вопратках, а пад здымкаю артыкул «Каляды ў іншых краінах — Беларусь расьсьцілае сена», у якім былі апісаныя беларускія калядныя звычаі.

Усё гэта, зразумела, прышлося ня лёгка — каштавала шмат працы, энэргіі, грошаў, а перадусім — добрае волі. Каб арганізаваць імпрэзу такіх памераў, Аддзел БАЗА заклікаў і Беларусаў не сяброў Аддзелу, каб памаглі. Прыхільна адгукнуліся сп. К. Вайцяхоўскі, сп-ва Шэлесты й сп. Віктар Клок. Сп. Вайцяхоўскі, ня гледзячы на вялікую адлеглясьць (Сан Дыего), змог прыяжджаць на рэпэтыцыі, гэтак выдатна спрычыніўся да мастацкае часткі ды памог пакрыць расходы. Сп. Клок зрабіў калядоўніцкую зьвязду, сп-ва Шэлесты памаглі сяброўкам БАЗА зрабіць цацкі на ялінку, а сям'я Стусаў прыняла ўдзел у мастацкай частцы. Усім ім тут вялікае грамадзкае дзякуй.

Найшліся й такія, якім ня толькі не хапіла добрае волі, але й беларускага сэрца. Калі зьявілася нагода зрабіць нешта карыснае для агульнае беларускае справы, яны схаваліся за свайго груповага бажка. Гэтыя вузкія груповыя «палітыкі» з закасьцянелым сьветапаглядам лягернага пэрыяду й псыхалёгіяй «калі сам ня гам, дык і другому ня дам», спалохаліся, што, барані Божа, БАЗА, сабе забярэ ўсе «гонары» заслугі, дарма што Аддзел БАЗА згаджаўся дзяліць клопаты, выдаткі й «гонары» з усімі, хто прыйме ўдзел, як гэта ўжо рабілася раней. Яны пастанавілі, што беларускай справе прыбудзе, калі іхныя вышыванкі й дзяружкі, заміж упрыгожваць выстаўку, будуць зьбіраць пыл. Іншыя зашыліся глыбока ў сваю груповую норку й «байкатуюць», няведама толькі, каго й што. Людзям лёгкім у пяры й здольным да сатыры якраз надараецца добрая тэма чыркнуць пра «норкі» і з «пылам каморкі». Гэта была-б шмат лягчэйшая й блізкая да праўды сатыра, чымся тая пра «зрабілі БАЗУ для паказу». «Палітыкам», хворым на груповую сьлепату, пара ўжо ўцяміць, што Амэрыканцы, якія маюць здольнасьці блытаць нас з Расейцамі, тым болей не патрапяць разабрацца ў беларускіх «групах», і таму няма патрэбы, а навет некарысна марочыць ім галовы, асабліва выступаючы з мэтаю рэпрэзэнтацыі нейкаю «груповасьцю».

Поле да папулярызацыі Беларусі й беларускага руху ў Амэрыцы шырокае й моцна зарослае палыном. Лёс Беларусі ў вялікай меры будзе залежыць ад таго, ці мы патрапім пераканаць амэрыканскі народ і ўрад, што Беларусы гэта апрычоны народ, які імкнуўся й імкнецца да незалежнасьці з пад чужога ярма. Нас не за шмат тут, каб пазваляць на груповыя «люксусы», і таму ўсе імпрэзы, маючыя на мэце пашырэньне ведаў пра імкненьні беларускага народу, павінны ладзіцца, пры адпаведнай каардынацыі, супольнымі сіламі ўсіх існуючых беларускіх арганізацыяў, каб дасягнуць максімальны эфэкт. Нядаўная імпрэза ў Чыкаго хай служыць прыгожым прыкладам карыснага супрацоўніцтва. А справу «гонараў» хай вырашае будучыня.

Я. А.

Страх перад «сьвятой вадой»

Непадалёк ад вёскі Кліны Слаўгарадзкага раёну Магілёўскай вобласьці, акружаная старымі вольхамі, красуецца крыніца. Вада ў ёй надзвычай прыгожая. Мясцамі яна ператвараецца ў цёмна-блакітную ў глыбокіх месцах. На дне відаць ствалы дрэваў, аброслыя ярка-зялёным мохам.

Аб гэтай крыніцы апавядаецца шмат лягендаў. Вось адна зь іх:

У даўныя часы жыла-была прыгажуня і кахалі яе два віцязі. І паабяцала яна выйсьці замуж за таго, хто далей кіне камень. Першым кінуў прыгожы віцязь. Упаў камень далёка за горад. Кінуў тады няпрыгожы і паляцеў камень за Сож аж да самых Кліноў. З той пары загаравала прыгажуня. Часта прыходзіла яна да каменя і горка плакала. Зь ейных сьлёзаў і ўтварылася Кліноўская крыніца.

Вада ў крыніцы мае мінэральныя складнікі, якія гаюча дзеюць на арганізм чалавека. Ня дзіва таму, што крыніца заваявала сабе такую славу ў людзей. Цудоўна аздараўляючая вада прыцягвала да сябе паломнікаў з адлеглых ваколіцаў Беларусі і з-за ейных межаў. Людзі абвесьцілі гэтае месца сьвятым і з тэй пары штогод 14-га жніўня, у дзень мучаніка Макавея, тут зьбіраюцца веруючыя. Таксама і на Вадохрышча кажны год ля крыніцы бывае вельмі мнагалюдна.

Да гэтага часу савецкая ўлада на Беларусі аказалася бясьсільнай у змаганьні з гэтым зьявішчам. Вось цяпер, напярэдадні Сьвята Вадохрышча праводзілася ізноў акцыя з боку камуністых, каб перашкодзіць веруючым сабрацца ля крыніцы із «сьвятой вадой».

12-га студзеня радыё Магілёў прысьвяціла адмысловую перадачу гэтай акцыі. З гэтай перадачы мы даведваемся, што калгасьнікі арцелі імя Крупскай, на тэрыторыі якой знаходзіцца крыніца, былі сагнаныя разам з жыхарамі суседніх калгасаў на сход. Дзеля чаго? Як даслоўна гаворыцца ў перадачы, — «каб намеціць меры па спыненьні сьвятых оргій над крыніцай. Першым на сходзе, — гаворыцца далей у перадачы Магілёўскага радыя, — выступіў лектар абкому партыі таварыш Шэлях. Ён указаў на рэакцыйную сутнасьць рэлігіі...»

У выступленьнях іншых прамоўцаў-агітатараў прапануюцца ўсякія мерапрыемствы, каб толькі ня даць магчымасьці веруючым зьбірацца каля крыніцы.

Адкуль такі страх бальшавікоў перад «сьвятой вадой». Ці гэта толькі змаганьне з забабонамі? Бязумоўна — не. Гэта — страх перад непераможнай сілай рэлігійных пачуцьцяў народу. Пакінем збоку пытаньне, ці зьяўляецца вада прыгаданай крыніцы цудадзейнай, ці лекавыя ўласьцівасьці яе тлумачацца проста мінэральнымі складнікамі, якія ў ёй знаходзяцца. Важна зусім ня гэта. Крыніца сталася для веруючых сьвятой і зь іншага пункту гледжаньня: яна сталася месцам масавай малітвы, як-бы вялізарнай сьвятыняй пад адкрытым небам. Для бальшавікоў-жа — гэта сымбаль іхнага бясьсільля над душой народу, гэта непасрэдны выклік іхнай уладзе. Вось чаму яны так баяцца «сьвятой вады» — баяцца, як чорт Крыжа...

Магілёўскае паўстаньне

(Заканчэньне з 2-ой бачыны)

места Магілёў зраўнанае ў усіх правох і прывілеях, свабодах, выгадах і вольнасьцях із сталічным літоўскім местам Вільняю».

Як бачым, Магілёўскае паўстаньне было падрыхтаванае зь нязвычайнай дакладнасьцяй. Нянавісьць магілёўцаў да маскоўскага войска была нагэтулькі вялікая, што ня гледзячы на утаямнічаньне ў падрыхтовы паўстаньня вялізнае колькасьці, — калі блізу не ўсяго —, магілёўскага жыхарства, тайніца гэтая ня была нікім зраджаная аж да апошняе часіны. Ня меншай была іхная здысцыплінаванасьць, бо ўсе гаспадары памешканьняў, дзе кватаравалі маскоўскія жаўнеры, павыймалі крамні зь іхных стрэльбаў у дакладна азначаным часе. Што-ж датычыць людзей, якія сядзелі ў турме й выпушчаныя на свабоду магілёўскімі мяшчанамі выдатна дапамаглі перамозе паўстанцаў, а якіх ігумен Арэст называе ў сваіх «Запісках» Палякамі, — дык няма сумлеву, што гэта ня былі Палякі ў сэньсе нацыянальным, а каталікі-Беларусы, якіх маскалі, уважаючы за больш няпэўных, чымся праваслаўных, трымалі ў зьняволеньні.

Магілёўскае Паўстаньне можа быць для нас прыкладам, як належыць змагацца з захопнікамі нашае Бацькаўшчыны, і прыклад гэты актуальны для беларускага народу й на сяньняшні дзень. Таму трэба парупіцца, каб славутыя трахсотгадовыя ўгодкі былі належна адзначаныя ў кажным асяродку беларускае эміграцыі.

Слава-ж памяці нашых далёкіх продкаў, што з гэткім гераізмам патрапілі змагацца за незалежнасьць свае й нашае Бацькаўшчыны-Беларусі ужо трыста год таму!

Ф. Кушаль

калака. Некаторыя навет гатовы былі пабажыцца, што ня раз бачылі іх сярод аброслых мохам камянёў, увайшоўшых амаль цалкам у зямлю.

Раманка так быў зацікаўлены апавяданьнем бацькі, што баяўся навет пальцам варухнуць. Потым спытаў:

— Ярылавы — гэта, пэўна, памылка, бо такога імя няма. Можа, хіба, Гаўрылавы? Гаўрыла, можа, які там быў пахаваны?

— Ярыла — гэта адно, а Гаўрыла — другое, — растлумачыў бацька. — Ярылам нашыя прашчуры называлі бога, — так растлумачыў мне каморнік. Ягоны агонь натхняў іх на працу, на змаганьне із зьверам, аберагаў іх ад хваробаў...

— Добры бог быў, — сказаў Раманка. — Як у байцы ўсёроўна...

— Вось і цяпер яшчэ, як пасьля зімы ў першы раз выганяюць з пастухом жывёлу ў поле, дык праз статак пастух кідае яйко й заклікае бога Ярылу, каб ён аберагаў жывёлу ад пошасьцяў і зьвера...

— А ці нашыя прашчуры былі паганцы? — запытаў Раманка.

— Ты-ж мусіў-бы ўжо чытаць пра гэта ў кніжцы?

Раманка ў задуменьні прамовіў:

— Як шмат трэба вучыцца, каб ўсё ведаць...

— Усяго ведаць ніхто ня можа, — заўважыў бацька. — Але тое, што было, ведаць трэба. Асабліва, што было на нашай зямлі!

— Дык дзе-ж пра гэта дазнаешся, калі ў кніжках няма?

— У тваіх кніжках няма, але ёсьць гэтакія кніжкі, дзе ўсё запісана праўдзіва, што адбылося на нашай зямлі. Як вырасьцеш ды навучышся добра ў кніжках разьбірацца, дык пазнаеш...

Гэта так завайстрыла цікаўнасьць хлапчука, што ён не ўцярпеў, каб не падзяліцца сваімі ўражаньнямі з Сабінкай, зь якой ён сядзеў на аднэй парце і шчыра сябраваў — і аб скарбах, і аб Швэдах, і аб Ярылавых капцох, аб паганстве і хрысьціянстве. Сабінка была нейкая больш рэалістычная і пажартавала зь яго:

— А ты такое сумленнае ягнятка, што і паверыў усяму?!

— Пэўна-ж, скарбы ў Гарадцы закапаны! Зенька, навет хадзіў ужо адкопваць!

— Ты і Зеньку ўжо паверыў?

— Зеньку? — Раманка задумаўся. — Зеньку, не, не паверыў. Але як я вырасту і выўчуся, абавязкава раскапаю гарадзецкую гару і Ярылавы капцы выведаю...

— Ну, і што з таго будзе?

— З капцоў? Гэта вельмі цікава: трэба ведаць, што і калі адбылося на нашай зямлі. Мы, вось, ня ведалі навет, што мы раней Літвінамі ды Літвой называліся. А гэта-ж праўда! Так у кнігах усё перакручана! Адкапаць усё гэта вельмі цікава, таксама, як адкапаць багаты скарб...

— Ну, і што ты тады із гэтым скарбам будзеш рабіць?

— Гм, — Раманка усьміхнуўся. — Адбудую багаты палац, а цябе за князёўну вазьму!

— Ой, Раманка, ты запраўды цікавы хлопчык — выклікнула Сабінка.

☆ ☆ ☆

Аднаго разу, маці паслала Раманку з палуднем для бацькі на поле. Сінія смугі вясновай вады яшчэ ляжалі па лагчынах. Раманка ішоў памалу, пазіраючы то ўлева, то ўправа і слухаючы трэлі жаўрукоў, што званочкамі віселі ў высі, і жалобныя стогны кнігавак. Чаму гэтых птушак называюць кнігаўкамі? Ён успамінае словы маці: «усім птушкам Бог даў назовы, а гэтай забыўся. Лётае птушка ды плача. Чаго ты плачыш? — пытаецца Бог. Як-жа мне ня плакаць, калі ніхто на сьвеце ня будзе ведаць, як мяне завуць? Усе істоты маюць сваё імя, а я яго ня маю. — Зазірнуў Бог у сваю кнігу, куды ён запісваў усе свае справы, а на супраць кнігаўкі і, праўда, пустое месца. Тады Бог і кажа: ну, дык будзеш ты ад гэтага часу кнігаўкай.»

— Гэты назоў і праўда — такі да яе вельмі пасуе, — падумаў Раманка. — Але, хіба Бог можа забывацца?

Бацька выпраг з плуга каня, падвёў яго да павозкі і разьвязаў мяшок ізь сенам. Сам узьлез на воз і пачаў сёрбаць буракі з затаўкай, якія так смачна пахлі, што ў Раманкі аж у носе казытала, не зважаючы на тое, што ён перад выхадам добра іх навурзаўся. Пасьля буракоў, разьвязаў маленькі гаршчочак зь ячменнай кашай, запраўленай кароўім маслам, але каша гэтая ня ўступала па смаку бурачком, бо Параскоўя, маці Рамана, умела яе рабіць пасвойму: ячмень для гэтае кашы перш-на-перш вырыла, потым сушыла на печы, а потым таўкла ў ступе і пазьней ужо прасявала, каб аддзяліць мякіну ад зерня. Раманка сядзеў і пазіраў у неба. Такой раньняй вясной ён быў на полі ўпяршыню і ўсё навокал набывала для яго асобны інтэрас. Грамады белых воблакаў, што плылі высака над галавой, здаваліся яму то горамі, награмоджанымі адна на адну, то вялікімі шматпавярховымі будовамі (пра якія ён толькі яшчэ чуў ад бацькі), паміж якімі навет снуюць як-бы людзі. Потым гэтыя будовы рушыліся, сьціраліся і на іхнае месца ўзьнікалі скачучыя вазы — ён, навет, як-бы бачыў і коняў, то шасьцярыкі, то тройкі і пары. Усьлед за тым і гэта зьнікала, так што усачыць за ім было цяжка, і пачыналі плыць вятразьнікі з шырокімі палубамі, на якіх мітусіліся людзі.

Раманка падзяліўся сваімі ўражаньнямі з бацькам.

— А ты ня думай так моцна, бо галава забаліць, — адказаў той.

— Ды я ня хачу, але яно само думаецца.

Яхім зірнуў на сына і ў задуменьні сказаў:

— Гмм, зь цябе выйдзе або нешта надзвычайнае, або зусім... нічога.

Раманка крыху засмуціўся: яму крыўдна было, што бацька ня зусім верыць у ягоныя сілы, якія ён адчуваў у сабе.

Калі апарожненыя гаршкі апынуліся зноў у трапкачыку, Раманка сьціраваўся ў зваротную дарогу. Але ён не пайшоў да хаты, а павярнуў у лес, дзе знаходзіліся Ярылавы капцы: цягнуў яго туды нейкі нявытлумачальны, але і неадхільны, неадкладны інтэрас, быццам-бы, калі ён ня ўчыніць гэтага, дык і змарнее ад смутку. Выказаць вобразна гэтае пачуцьцё можна наступным чынам: у ім гарэла ўжо іскра таго агня — можам назваць яго Ярылавым агнём — які штурхае асобу да вялікіх спраў.

(Далей будзе)

Зь беларускага жыцьця

СЬВЯТКАВАНЬНЕ КАЛЯДАЎ У МАНЧЭСТАРЫ

У сыботу 7-га студзеня адбылося супольнае сьвяткаваньне Калядаў, якое ладзіла ўправа мясцовага аддзелу Беларускага Праваслаўнага Брацтва й Сястрыцтва Жыровіцкай Божай Маці.

А гадз. 12-ай пратаярэй а. Крыт з казацкім сьвятаром прат. а. Захарам Казаковам адслужылі Божую Службу й на заканчэньне прывітаў вернікаў з Нараджэньнем Хрыста й сказаў прыгожае казаньне.

Вечарам у сьвятліцы мясцовага Беларускага Дому адбыўся супольны абед, а для дзяцей у вадной із заляў была ўладжаная калядняя ялінка. Урачыстасьць адкрыў сп. М. Яськевіч, прывітаўшы прысутных ад мясцовых аддзелаў Беларускага Праваслаўнага Брацтва й ЗБВБ. Пасьля гэтага была супольна прасьпяваная малітва «Раждзяство Тваё».

Пазьней было сабрана на ялiскапат БАПЦаркаў 6 фунтаў і 11 шылінгаў. Позным вечарам зьявіўся Дзед Мароз (сп. С. Рагель), які раздаў калядныя падаркі для дзяцей, якія за гэта сьпявалі калядкі, дэклямавалі вершы й танцавалі.

Калядні вечар прайшоў у надзвычай мілай сяброўскай атмасфэры, пакідаючы ў прысутных незацёртае ўражаньне. Належыцца шчырая падзяка нашым гаспадыням сп-ням М. Чудайскай і В. Рагялёвай за добрае прыгатаваньне сталоў.

М. Стаўпіскі

КАЛЯДНЯЯ ЯЛІНКА Ў МЭЛЬБУРНЕ

На другі дзень праваслаўных Каляд, пасьля царкоўнай службы, у залі Мэльбурнскай парахвіі БАПЦарквы была зладжаная ялінка для беларускіх дзяцей. Запраўдная дрэўца ялінкі, захвараванае сп-няй Э. Б., упрыгожанае натуральнымі аганькамі сьвечак і рознакалёрнымі электрычнымі лямпкамі ды рознымі цацкамі, сярод сабраных дзяцей выклікала падняты сьвяточны настрой. Дзеці сьпявалі, ладзілі карагоды й скакалі беларускія народныя танцы.

Ялінковы Камітэт сардэчна частаваў дзяцей рознымі прысмакамі, а «прыехаўшы зь Беларусі» Дзед Мароз, ролю якога ўзяў на сябе сп. Д. Кажура, прынёс аж два мяхі падаркаў.

Арганізатарам за ўдалае наладжаньне прыгожай ялінковай імпрэзы для беларускіх дзетак належыцца шчырая падзяка.

А. М.

АБВЕСТКА

Беларуская Кальпартажная Агенцыя мае ў продажы наступныя кніжкі:

М. Фэдэроўскі: «Lud Białoruski», т. VI (працяг тому V-га). Цана зь перасылкай — 10,50 даляраў.

Навукова-Літаратурны Зборнік разам з Календаром на 1961 год, выданы газэтай «Ніва» ў Беластоку. Кніжка мае 304 бачыны. Цана — 1,20 разам зь перасылкай.

Замаўленьне слаць на адрыс:

B. K. A.
97, Moore Park Road
London, S. W. 6
England

АБВЕСТКА

Многія нашыя карэспандэнты, прысылаючы ў «Бацькаўшчыну» справаздачы розных імпрэзаў, далучаюць і фотоздымкі з мэтаю зьмяшчэньня іх у газэце. У сувязі зь цяжкім фінансавым палажэньнем Рэдакцыя ня мае магчымасьці аплачваць кошты клішаў. Затое можа зьмяшчаць прысыланыя фотоздымкі толькі ў тым выпадку, калі зацікаўленыя ў гэтым арганізацыі або прыватныя асобы разам з карэспандэнцыяй і фотоздымкай будуць прысылаць і належнасьць за клішы. Клішэ шырынёю ў дзьве газэтныя шпальты каштуе 7 амэрыканскіх даляраў, клішэ шырынёю ў вадну шпальту каштуе 4 амэр. даляры.

Рэдакцыя «Бацькаўшчыны»

Сёе-тое

(Заканчэньне зь 1-ай бач.)

Алексяевіч і спыняецца на гэтых «скажэннях».

Вось і паслухаем: «Чытаем заметку (!) «Прыязджайце ў Казахстан»: На грамадскіх фермах налічваецца 2 468 галоў буйнай рагатай жывёлы, у тым ліку 807 кароў, 6 053 авечкі, 1 122 галавы свіней, 6 550 галоў птушкі, 388 коней...» З-за неахайнасьці работнікаў рэдакцыі птушка і свіння сталі буйнай рагатай жывёлай».

Асноўнае ў гэтай кароткай вытрымцы ня тое, што й сам аўтар «скажэнняў» Алексяевіч залічыў коней і авечак да «буйнай рагатай жывёлы», а тое, што прымусова вывезеным у Казахстан беларускім прыгоньнікам ня толькі іхная доля рагатай ёсьць, але і ўсё іншае рагатым здаецца.

Пад Алексяевічаў абстрэл трапляе крупская газэта «Зара камунізма» (якi-ж роднабеларускі назоў!), бярэзінская «Сцяг Леніна», стаўбцоўская «Голас селяніна», у якіх сустракаюцца такія зорачкі ў перакладах з расейскае мовы: «распалагаем (маем), крайне (вельмі), грязна (брудна), ваінствуючы (ваяўнічы)» і іншыя.

І вось, мусіць «распалагаючы» ведамі з апошніх «роднапартыйных» інструкцыяў, аўтар раіць «работнікам друку настойліва вывучаць мову, авалодаць майстэрствам журналіста, шырока выкарыстоўваючы багацце мовы класікаў рускай і беларускай літаратуры, невычэрпную крыніцу народнай творчасьці.»

На нашу думку, трэба было-б якраз наадварот: пачынаць ад народнай мовы й народнай творчасьці ды праз беларускую літаратуру, а ўжо расейская, калі яна каму на ліха здалася — няхай-бы ў хвасьце цягнулася. Але гэта менш важна. Дарма Алексяевічавы й тысячаў іншых камуністычных прапагандыстыцівуноў стараньні. І праз чыстую беларускую мову ня знойдуць яны дарогі ў сэрца й душу беларускага прыгоньніка-калгасьніка. Ён і далей, як і дагэтуль, пляваць будзе на іхныя розныя «скажэньні», а захавае сваю чыстую й незаменную прыгожую беларускую мову. Раённыя й іншыя беларускія газэткі,атруткі ўжываць будзе для загортваньня селядцоў, курэньня й там, куды «цары пехатой хадзілі». Для гэтага «скажоная» й жаргонішчынай бальшавіцкіх цівуноў засьмечаная ненайгорш надаецца.

Міхась Козыр

Палітычная сатыра

АСАМБЛЕЯ

Наш Нью-Ёрк — вяліка места.
Хрушч папаў, як жук у цеста:
Тут хацеў уладу ўзяці,
Але зараз гумар страціў —
Цягне лапу, вязнуць дзьве...
Тут ня тое, што ў Маскве:
Там Мікіту лёгка жыць, —
Крыкне ён — Саюз дрыжыць.
А тут толькі адна люба —
Перад ім танцуе Куба...
Хрушч гудзіць — ажно злуецца,
А зь яго ўвесь сьвет сьмяецца.
Ў стол ён луціць кулакамі,
Посьля ботам. Тымчасамі
Не настрашыў анікога.
Ў Маскву вольная дарога —
Куба — дрэнь, а з Конгам кваста.
З доўгім носам едзь, Мікіта!
У Маскве на царскім троне
Стукай, покуль не прагоне
Цябе лепшы з усіх чыста
Самагоршых камуністых!

Нью-Літ-Ва

АБАВЯЗКАМ КАЖНАГА БЕЛАРУСА ЁСЬЦЬ ЧЫТАЦЬ, ПАШЫРАЦЬ І ПАДТРЫМЛІВАЦЬ «БАЦЬКАЎШЧЫНУ».

УВАГА! УВАГА!

Выдавецтва Згуртаваньня Беларускае Моладзі ў Кліўлэндзе ўжо выдала ў прыгожым кніжным выданьні

«Беларускі Песенны Зборнік» абыймае 228 бачынаў і зьмяшчае 92 песьні з нотамі. Зборнік дзеліцца на пяць разьдзелаў: Зь гістарычнага мінулага, рамансы й песьні на словы беларускіх паэтаў, лірычныя народныя песьні, песьні лёгкага жанру і жарты, гульні й скокі.

Цана аднэй кніжкі ў ЗША й Канадзе 10 даляраў, а ў іншых краінах 5 даляраў. Выпісваць можна ў Прадстаўніка «Бацькаўшчыны» ў Кліўлэндзе і таксама ў большых беларускіх асяродках.

Купі сам і заахвоць свайго знаёмага, а гэтым дапаможаш выдаць наступныя выпускі беларускіх песьняў.

УВАГА! УВАГА!

ПАДПІСЧЫКІ «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ» Ў КАНАДЗЕ

Прашу тых, што жывуць па-за Таронтам паведаміць мне, хто хоча атрымаць апошнім часам выданыя кніжкі «Вянок» Багдановіча й «Дабрасельцы» Кулакоўскага, ды й раней выданыя. Сьпіс і цэны кніжак будуць перасланыя на жаданьне.

Усіх падпісчыкаў, залягаючых з аплатаю газэты, прашу аплаціць даўгі.

Пішачы на наш адрас, просім не забываць стаўляць нумар паштовай акругі «6». Такім чынам адрас будзе:

K. Akula
57 Riverdale Ave.
Toronta 6, Ont. Canada

НАШЫЯ ПРАДСТАЎНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧЫНА:
Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore Park Rd., London, S. W. 6.

АЎСТРАЛІЯ:
Mr. A. Vasilenia, 39 Edwin St., Croydon, N. S. W.
Mr. A. Maroz, 109 Morrison Rd., Midland Junction, W. A.
Mr. M. Nikan, 14 Steel St., Spotswood—Melbourne, Vic.
Mr. W. Akavity, 80 Tapley Hill Rd., Royal Park, S. A.

БРАЗЫЛІЯ:
Mr. C. Cimafiejčyk, Prasa 76, Tiridentes, Curitiba — Parana.

ЗЛУЧАНЫЯ ШТАТЫ:
Mrs. L. Bielenis, 2042 W. St. Paul Ave., Chicago 47, Ill.
Mr. B. Danilovich, 303 Howard St., New Brunswick, N. J.
Mr. Ul. Duniec, 814 Brayton Ave., Cleveland 13, Ohio.

КАНАДА:
Mr. K. Akula, 57 Riverdale Ave., Toronto 6, Ont.

ФРАНЦЫЯ:
Union des Travailleurs Biélorussiens en France, 26, rue de Montholon, Paris 9.
Mr. W. Kasztelan, 33 rue Kleber, Mouvaux (Nord).

СТЫПЭНДЫІ НА ВЫВУЧЭНЬНЕ БЕЛАРУСКАЕ МОВЫ Ў ЗША

Амэрыканскае міністэрства Здароўя, Альветы й Дабрабыту апублікавала нядаўна брашуру пад заг. «Стыпэндыі на вывучэньне сучасных моваў. 1961-1962». Брашура паведамляе пра стварэньне дзяржаўнага фонду для пашырэньня ў Амэрыцы ведаў пра іншыя народы й асабліва вывучэньня іхных моваў. Стыпэндыі прызначаюцца тым асобам, што зацікаўленыя ў **глыбейшым** вывучэньні пытаньня, і кандыдаты павінны мець, што найменш, здабытую ў Амэрыцы ступень бакаляўра (ВА). Стыпэндыі даюцца ў розных памерах, у залежнасьці ад даўжыні акадэмічнага курсу. Гадавая стыпэндыя на акадэмічны год 2 250 даляраў (плюс па 600 даляраў на кажную ўтрымоўваную ў сям'і асобу). Сярод 83 зацьвярджаных моваў ёсьць і беларуская мова. Дэтальней пра ўсё можна даведацца, зварачаючыся на адрыс:

Language Fellowship Unit
Language Development Section
Division of Higher Education
U. S. Office of Education
Washington 25, D. C.

БЛІСКУЧЫ ПРЫКЛАД САВЕЦКАГА ПАДХАЛІМСТВА

Старшыня Рады Міністраў РСФСР Д. Палянскі ў сваім дакладзе на цяперашнім пленуме ЦК КПСС у Маскве, зацытаваўшы словы аднаго старшыні калгасу Трацьцякова зь ліста да Хрушчова, гэтак ацэньвае хрушчоўскія клопаты аб кукурузе: «Паслухайце, як вобразна й уніклівa піша ён (г. зн. Трацьцякоў) аб кукурузе, зьвяртаючыся да тав. Хрушчова: «Кукурузу справядліва зьвязваюць у народзе з Вашым імем, з Вашымі клопатамі, цёпла называюць яе «Нікіцічнай». І справядліва; — дадае ад сябе Палянскі, — гэта Вы, Мікіта Сяргеевіч, далі ёй пуцёўку ў вялікае жыцьцё... Прыйшоў час, калі кукуруза павінна йграць самую першую скрыпку ў сельскагаспадарскай аркестры. Яна маці калгасных багацьцяў... Думаю, што кукурузу, гэтую «каралеву палёў», можна зраўняць з ракетай, якая вывядзе нас на высокую арбіту камуністычнага дастатку, паможа хутчэй перагнаць Амэрыку».

І гэта гаворыць не абы хто, але старшыня Рады міністраў найвялікшай рэспублікі Савецкага Саюзу! Навет у часы безаглядняга сталінскага тэрору не даходзілі да такога падхалімства й самапаніжэньня зьлiквідаваныя ім Каменеў, Зіноўеў, Бухарын і драбнейшыя чыны савецкага апарату.

Фэльетон

Мыльныя бурбалкі або як не камбінуюць камбінаты

Была бабка, што ня мела дзедкі. Мела бабка слухаўкавае радыё. Радыё было паднашанае, як і сама бабка. Перацёрся ў навушніках шнур. Панесла бабка направіць у радыёвузел. — Направім. Як новы будзе, — сказаў тэхнік. Ён аддаў навушнікі падтэхніку, а той свайму памочніку, а гэты яшчэ некаму й гэтак пайшло. — Прапалі навушнікі, — сказаў тэхнік бабцы, што дзіравымі чаравікамі вось ужо тры месяцы абівае радыёвузельныя парогі, — але знойдзем. І вось шукаюць, напраўляюць. Бо маюць навушнікі як новыя быць. Тымчасам бабка, што ня мела дзедкі, ня мае й радыёвых навушнікаў.

Дзе такое можа стацца? Гэта-ж ня казка хіба? Ясна, што не. Гэта там, дзе даганяюць, надойваюць і перадойваюць ды, каб Амэрыку дагнаць, так моцна бягуць, што аж вочы на лоб лезуць. Часамі даводзіцца й без навушнікаў бегчы, але-ж трэба, бо «родная партыя» штурхае.

І што-ж з бабкай? Трэба было навушнікі ў КАМБІНАТ! Вось яно — магічнае слова: Камбінат. Але-ж як, калі камбінат гэта адно цырульня?

«Цырульня — яшчэ не камбінат», — заяўляе гэтак званая выязная брыгада «Зьвязды» ў складзе шасьці чалавек, што нядаўна наведала Гомельшчыну, каб на месцы пакалупацца й прыглядзецца ледзь не да грыбнога росту «камбінатаў».

Перш за ўсё для яснасьці: што такое, паводле бэсэзэраўскай жаргоншчыны камбінат? Гэта мае быць колькі майстэрань пад аднэй страхой ці ў суседзтве, дзе можна было-б направіць рэчы хатняга ўжытку, пашыць вопратку, вобуў, падстрыгчыся. Гэтак мела-б быць, але ня ёсьць.

Апошнімі месяцамі бэсэзэраўская прэса аж кішэла весткамі аб гэтых камбінатах, што быццам грыбы пасьля дажджу расьлі.

«Зайдзеш у камбінат, там з лепшага выбранага матэрыялу можаш чаравікі і плацце ці касцюм пашыць і палаліцца», — пісаў усхваляваны рабселькор у «Зьвязду». Гэта не ахціныкі! Такое, мабыць, багаславенства з самага, так сказаць, вярхошка, ад самай «роднай партыі». Можаш із «лепшага й выбранага». Гэта табе ня хрэн.

Папытаецеся — а што-ж дагэтуль было? Зь якога матэр'ялу ды як і дзе даставалі, ці мо голымі сьвяцілі? Ну, але як «родная партыя» прывяла, як той сам Мікіта Бацькавіч казаў, «на парог камунізма», дык ужо ня толькі з «выбранага», але і зь «лепшага».

Відаць, што й самі бальшавіцкія прапагандовыя цівуны мелі сумлевы адносна гэтага ледзь не грыбнога росту камбінатаў. Не дарма-ж «выязную брыгаду» ў Гомельшчыну накіравалі. Паедзьце, таварыш, пранюхайце, як народ із энтузіязмам у дзьверы новаадчыненых усёнапраўляючых майстэрняў пхаецца.

Паехалі. Пробавалі нюхаць. Ды ажно ад свае прапагандовай чмуты насы пачало зарываць. Калгасьнік прыносіць напраўляць у рэкламаваны камбінат чаравікі, але выяўляецца, што камбінат гэта адно цырульня. Іншы цягне радыёапарат, а рамесьнікі ківаюць галовамі: — Мы такіх тонкіх рэчаў ня робім, падчыніць ня можам. У Гомель едзьце. Так і із іншымі рэчамі хатняга ўжытку. Папраўкі тыя капейкі каштавалі-б, але дарога ў Гомель — дзясяткі рублёў. Гэтак справа стаіць у Буда-Кашалёве й Чачэрску, Лоеве й Касьцюковічах, ды й наагул усюды, — жаліцца «выязная брыгада» менскае «Зьвязды», тае самае, што так шмат прапагандовага смуроду адносна камбінатаў нарабіла.

Цытуем: «Савецкія органы вядуць пастаянную «вайну» з загадчыкамі камбінатаў бытавога абслугоўвання, разбіраюць скаргі жыхароў і ставяць пытанне аб неадкладным адкрыцці адпаведных цэхаў».

Нам ведама, як гэтыя «органы» ў іншых галінах хутка й ёмка разьбіраюць і ставяць пытаньні. Ну а ў гэтай галіне? Што ім? Гэта справы хабаршчыкаў, а людзі няхай сабе пароргі абівають і ў Гомель за дзясяткі кіляметраў езьдзяць прымусы напраўляць.

І цытуем далей: «Асабліва цяжка даводзіцца тэлеаматарам. Тэлевізар трэба ўстанавіць, а гэта можа зрабіць не кожны. Майстроў-жа няма. Нядаўна начальнік чыгуначнай станцыі Буда-Кашалёва тав. Новікаў набыў тэлевізар для чырвонага кутка. Хадзіў у пошуках майстра, нікога не знайшоў і вырашыў махнуць на тэлевізар рукой. Так і стаіць апарат на тумбачцы, а чыгуначнікі дарэмна чакаюць, калі засвеціцца экран. Урачу-ж (чытайце лекару — М. К-р) Авар'янаву не пашанцавала з другога боку. Наладзіць тэлевізар ён так-сяк змог, але апарат раптам сапсаваўся. І стаіць цяпер тэлевізар непатрэбнай рэччу ў кватэры» («Зьвязда» № 12449).

Але гэта ўсё йдзе мова аб раённых цэнтрах. «Выязная брыгада» прызнаецца, што «на вёсцы становішча яшчэ больш непрагляднае». І пэўна-ж «выязная брыгада» ня мае тут тэлевізараў наўвеце, што каштуюць па 3 000 руб. і больш. Шыш там, які калгасьнік купіць тэлевізар. Тут ідзе аб матар'ялы першай неабходнасьці й аб самыя элемэнтарныя направы, як той шнур ад радыёвых навушнікаў бабкі-пенсыянеркі (там вунь, чуеце, яшчэ й слухаўкавымі радыямі карыстаюцца! — М. К-р).

І наканец «выязная брыгада» раіць арганізаваць гэтак званыя камбінаты-школы, якія прадукавалі-б рамесьнікаў для абслугоўваньня камбінатаў бытавога абслугоўваньня. Старая бальшавіцкая белаберда. Камбінаты на камбінатах, абслугоўваньне на абслугоўваньні, а абслугоўваньня як ня было, так і няма.

Вунь некалі самы галоўны цівун з «роднай партыі» — Мікіта Бацькавіч, валочачыся па Эўропе, у Італьянца ў Рыме два касьцюмы задубіў. Казаў, каб капіталістычны матар'ял на «пралетарскі» жывоцік прымерылі й дапасавалі. Меншыя цівуны пэўна па іншых чужых грарадох замаўляюць. Тыя-ж, што ня маюць доступу за мяжу, удома, як могуць, ладзяць. А свайго адно на рэкляму хапае. І ў цытаванай намі «Звяздзе» на тэй самай бачыне здымку зьмясцілі, як «у Мінску лепшая прадаўшчыца магазіна Л. Паўловіч дапамагае пакупнікам выбраць матэрыял».

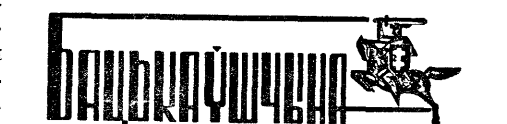
Неяк там пад фуфайкай усё пасавадзь будзе. Ня ў гэтым заключаюцца «клопаты роднай партыі». Абы дагнаць і перагнаць, надаіць і перадаіць. Вось яно.

Тут «роднай партыі» й прыходзіць на дапамогу рэклямаваны на тэй-жа бачыне «Звязды» «Пўзавод Беларусь»: «Новы безалкагольны напітак «Саяны» выпускае Піўзавод «Беларусь». Пры ўжываньні напітку «Саяны» павышаецца разумовая і фізічная працаздольнасьць».

Вось аснаўное! Абы павышалася працаздольнасьць. Абы звыш нормаў выпрацоўвалі, надойвалі й адкармлівалі. А што ў бабкі парваліся шнуры ў навушніках, ці што ў Гомель трэба за трыццаць кіляметраў везьці прымус напраўляць, дык каму бяда.

Так, таварышы, каму-ж гэта баліць?

Міхась Козыр

Беларускі тыднёвік палітыкі, культуры й грамадзкага жыцьця.

Выдавец: Уладзімер Бортнік

РЭДАГУЕ КАЛЕГІЯ

Артыкулы, падпісаныя прозьвішчам або ініцыяламі аўтара, не заўсёды выражаюць пагляды Рэдакцыі. Незамоўленыя рукапісы назад не зварачаюцца. Рэдакцыя адказвае на лісты толькі пасьля далучэньня паштовае маркі або міжнароднага паштовага купону.